

УДК 7.045-027.542:64(477)

УКРАЇНСЬКА НАЦІОНАЛЬНА СИМВОЛІКА В ПОБУТІ ТА ДЕКОРІ СУЧАСНОГО ЖИТЛА

ЕГОРОВА В.С.¹ асист.,
ВЕЛИКА Д. М.², студ.,
КРИВОГУЗ Д.С.³, студ.,
АКСЬОНОВ М.Р.⁴ студ.

¹ Кафедра українознавства, Державний вищий навчальний заклад «Придніпровська державна академія будівництва та архітектури», вул. Чернишевського, 24-а, 49600, Дніпропетровськ, Україна, тел. 380667220400, egorova-vs-78@yandex.ru, ORCID ID:0000-0002-6246-3268

² Механічний факультет, АУТП-15, Державний вищий навчальний заклад «Придніпровська державна академія будівництва та архітектури», вул. Чернишевського, 24-а, 49600, Дніпропетровськ, Україна, тел.380661923479, velikaya.diana@mail.ru

³ Механічний факультет, АУТП-15, Державний вищий навчальний заклад «Придніпровська державна академія будівництва та архітектури», вул. Чернишевського, 24-а, 49600, Дніпропетровськ, Україна, тел. 380508211293,

⁴ Механічний факультет, БМО-15, Державний вищий навчальний заклад «Придніпровська державна академія будівництва та архітектури», вул. Чернишевського, 24-а, 49600, Дніпропетровськ, Україна

Анотація. Мета. Дослідження нових тенденцій оформлення інтер'єру в українському стилі. Ознайомлення з основними елементами українського побуту в декорі сучасного інтер'єру, символіки візерунків та орнаменту. Використання Петриківського розпису в декорі сучасного житла. **Методика.** Матеріалом для дослідження обрані квартири з сучасним ремонтом з використанням елементів української національної символіки. **Результати.** Національна символіка поєднується з сучасними тенденціями та надає житлу затишку, а очам естетичного задоволення. **Наукова новизна.** З кожним роком впровадження українського стилю в сучасні будинки стає більш вдалим. Дизайнери майстерно поєднують національну символіку з модерном. **Практична значимість.** Розуміння вдалого поєднання модерну та української символіки, візерунків, орнаменту та петриківського розпису для створення затишного простору.

Ключові слова: дерев'яні балки; орнамент; символіка візерунків; набійка; витинанка; петриківський розпис; модерн

УКРАИНСКАЯ НАЦИОНАЛЬНАЯ СИМВОЛИКА В БЫТУ И ДЕКОРЕ СОВРЕМЕННОГО ЖИЛЬЯ

ЕГОРОВА В.С.¹ ассист.,
ВЕЛИКАЯ Д. Н.², студ.,
КРИВОГУЗ Д.С.³, студ.,
АКСЁНОВ М.Р.⁴ студ.

¹ Кафедра украиноведения, Государственное высшее учебное заведение «Приднепровская государственная академия строительства и архитектуры», ул. Чернышевского, 24-а, 49600, Днепропетровск, Украина, тел. 380667220400, egorova-vs-78@yandex.ru ORCID ID:0000-0002-6246-3268

² Механический факультет, АУТП-15, Государственное высшее учебное заведение «Приднепровская государственная академия строительства и архитектуры», ул. Чернышевского, 24-а, 49600, Днепропетровск, Украина, тел.380661923479, velikaya.diana@mail.ru

³ Механический факультет, АУТП-15, Государственное высшее учебное заведение «Приднепровская государственная академия строительства и архитектуры», ул. Чернышевского, 24-а, 49600, Днепропетровск, Украина, тел. 380508211293, krivoguz.dima17@gmail.com

⁴ Механический факультет, БМО-15, Государственное высшее учебное заведение «Приднепровская государственная академия строительства и архитектуры», ул. Чернышевского, 24-а, 49600, Днепропетровск, Украина,

Аннотация. Цель. Исследование новых тенденций оформления интерьера в украинском стиле. Ознакомление с основными элементами украинского быта в декоре современного интерьера, символике узоров и орнамента. Использование Петриковской росписи в декоре современного жилья. **Методика.** Материалом для исследования выбраны квартиры с современным ремонтом и использованием элементов украинской национальной символики. **Результаты.** Украинский стиль сочетается с современными тенденциями и дарит жилью уют, а глазам эстетическое удовольствие. **Научная новизна.** С каждым годом внедрения украинского стиля в современные дома становится более удачным. Дизайнеры мастерски сочетают национальную символику с модерном. **Практическая значимость.** Понимание удачного сочетания модерна и украинской символики, узоров, орнамента и петриковской росписи для создания уютного пространства.

Ключевые слова: деревянные балки; орнамент; символика узоров; набойка; вытынанка; Петриковская роспись; модерн

UKRAINIAN NATIONAL SYMBOLICS IN THE HOME AND DECOR MODERN HABITATION

YEHOROVA V.S.¹,
VELIKAYA D.N.²,
KRYVOGUZ D.S.³,
AKSONOV M.R.⁴

¹Department of Ukrainian Study, State Higher Educational Establishment "Prydniprov'ska State Academy of Civil Engineering and Architecture", 24-A, Chernyshevskoyi str., 49600, Dnipro, Ukraine, tel. 0667220400, e-mail: vitusja03@mail.ru, ORCID ID:0000-0002-6246-3268

²Mechanical Department, group AOTP-15, State Higher Educational Establishment "Prydniprov'ska State Academy of Civil Engineering and Architecture", 24-A, Chernyshevskoyi str., 49600, Dnipro, Ukraine, 380661923479, velikaya.diana@mail.ru

³Mechanical Department, group AOTP-15, State Higher Educational Establishment "Prydniprov'ska State Academy of Civil Engineering and Architecture", 24-A, Chernyshevskoyi str., 49600, Dnipro, Ukraine, 380508211293, krivoguz.dima17@gmail.com

⁴ Mechanical Department, group BMO-15, State Higher Educational Establishment "Prydniprov'ska State Academy of Civil Engineering and Architecture", 24-A, Chernyshevskoyi str., 49600, Dnipro, Ukraine

Abstract. Goal. A study of new trends in interior design in the Ukrainian style. Acquaintance with the basic elements of Ukrainian life in the modern interior, the symbolism of pattern and ornament. The use of Petrykivka painting in the decoration of modern living. **Technique.** Material chosen for study apartment with a modern renovation with elements of Ukrainian national symbols. **Results.** National symbols combined with modern trends and attached dwelling comfort, and eyes of aesthetic pleasure. **Scientific novelty.** Every year the introduction of the Ukrainian style in modern homes is becoming more successful. Designers skillfully combine the national symbols of modernity. **Practical significance.** Understanding successful combination of modern and Ukrainian symbols, patterns, ornament, and petrikivsky to create a cozy space.

Keywords: wood beams; ornament; Symbols of patterns; heel cap; vytynanka; Petrikov painting; modern

Постановка проблеми. Мода на все українське впевнено крокує вперед, завойовуючи не лише світові подіуми, а й наші домівки. Так одним із популярних останнім часом трендів став український стиль в інтер'єрі, який, як виявилось, чудово «вписується» практично в будь-яке приміщення.

Традиційна українська хата являла собою цілком оригінальний витвір народу, була самобутнім явищем в історії архітектури, високим зразком будівельних, мистецьких, етичних та естетичних конструкцій. Сьогодні перед нами стоїть завдання впроваджувати не лише щось нове в хатобудування, а й невимушено, органічно вплітати самобутні надбання наших предків у будівництво, архітектуру, оздоблення сучасних помешкань. Важливість проблеми полягає в тому, що не всі знають як саме поєднати сучасний стиль з елементами української народної символіки. Тому дана тема є цікавою та актуальною для дослідження.

Аналіз публікацій. В багатьох дослідженнях сучасних етнографів та краєзнавців ми знаходимо відомості про традиційне українське житло. В монографіях львівського дослідника Данилюка А.П. [6] розглядаються особливості хатобудування. А хату як мистецький витвір оцінювали відомі українські етнографи, зокрема, Хведір Вовк [1], Володимир Самойлович [2], Леонід Приберега [3], Стефан Таранушенко [7]. Також Євсєєва Г.П. [4] та Сторова [5] В.С. досліджували в своїх працях настінний розпис як різновид декоративно-прикладного мистецтва. Саме ці праці стали

основою наших знань про архітектуру українського житла. Але питання щодо використання української національної символіки саме в декорі сучасного житла до сьогодні ніхто не досліджував.

Мета статті – дослідити різноманітність національної символіки в декорі, ознайомити з принципами поєднання сучасного інтер'єру та українських національних елементів.

Виклад основного матеріалу.

Найважливішу роль в українській хаті відіграють предмети побуту. Часто вони виготовляються з натуральних матеріалів, прикрашаються національними орнаментами. В першу чергу треба звернути увагу на ткацтво та вишивку. Домоткані килими на глиняній підлозі, на стінах виконані з використанням оригінальних візерунків. Вишиті рушники прикрашають ікони, покуття і столи. Вишивають цілі картини та прикрашають подушки та іншу постільну білизну. У посуді переважає кераміка. Українські гончарі прикрашають свої твори яскравими різноманітними візерунками. З дерева виготовляються меблі, а також різне начиння і декоративні елементи.

Оформлення кухні в українському етнічному стилі. Кухня, як і весь український інтер'єр, повинна складатися, по можливості, з натуральних матеріалів. Глиняна долівка складна у догляді, тому залишимо її в минулому. Для кухні прекрасно підійде дерев'яна підлога з міцних порід дерева. Це не *дешевий* варіант, тому його можна

замінити плиткою, що буде за фактурою і кольором нагадувати глиняну долівку.

Майстри люблять прикрашати стіни яскравими малюнками казкових птахів і рослинних орнаментів. Серед зображуваних рослин переважали калина і соняшники. Традиційно в українських орнаментах використовується червоний, чорний і білий кольори, але в рослинні малюнки на стінах можуть додаватися жовтий і зелений.

Для стелі в українському інтер'єрі характерні дерев'яні балки, які раніше були необхідні, а зараз можуть виконувати тільки декоративну роль, підтримуючу загальний стиль. Світильники або люстри краще теж декорувати дерев'яними елементами, щоб вони органічно вписувалися в загальний дизайн стелі та всієї кухні. Особливо приємно створювати національний колорит за допомогою різних декоративних елементів: візерунчастих керамічних глечиків та тарілок, які стоять на полицях, букетики засушених цілющих трав, зв'язки часнику та цибулі, вишиті традиційним українським орнаментом рушники, серветки, фіранки на вікнах.

Ванна кімната з українським колоритом

Рис.1 Ванна кімната / Bathroom

Український стиль в ванну кімнату можуть внести декоративні рушники, вишиті традиційними візерунками, а також стилізація рушника у вигляді панно на стіні, виконаного з мозаїки українським орнаментом. Можна прикрасити плитку на стіні барвистим фризом з готовим орнаментом. В наносився з дошки, на якій було завдано виступаючий плоский орнамент. Такий вид прикраси широко використовували в XVIII - XIX століттях в українських хатах для оздоблення предметів домашнього побуту: скатертин, рушників, наволочок, простирал, покривал, а також повсякденного та святкового одягу. На перший погляд вони здаються простими, нецікавими і витіюватими, але саме в цьому і полягає їх історична цінність. Вони ненастирливо і добре виглядатимуть на стінах або вікнах в будь-якому приміщенні. І хоч на перший погляд здаються звичними та добре відомими, в дійсності трапляються вкрай рідко, їх вдалося відновити за збірниками української народної творчості.

Глиняні стіни в українській хаті білилися, а в сучасному варіанті можна стіни покрити декоративною світлою штукатуркою. Народні українських вишивках основними є три кольори: червоний, білий і чорний, тому ці кольори повинні переважати і на мозаїчних, і на плиткових орнаментах у ванній кімнаті.

Символіка візерунків та орнаменту.

Старовинна символіка українських візерунків дуже різноманітна, однак легко впізнається. До таких символів належать: коло з точкою - солярний знак, що символізує Всесвіт і Сонце; дерево життя - символ минулого, сьогодення і майбутнього, які, за уявленнями давніх, оберігали власника від злих сил, недобрих і заздрісних очей; різні геометричні фігури: трикутник або ромб символи тривимірності простору, квадрат - символ переходу від Земного існування у Вічність. Поширеними символами також є вигнуті і хвилеподібні лінії, завитки та кривульки, які символізують безперервний рух і невичерпність енергії, змінність життя.

Окреме місце в національній символіці відведено хресту. Його значення трактується по-різному: як символ простору і часу; матеріального і духовного начал, як символ чотирьох елементів і як уособлення жіночого і чоловічого. Однією з найдавніших різновидів хреста є свастика, яка символізувала Сонце, що приносить тепло, удачу і щастя. І, звичайно ж, використання в узорах різних квітів, які, як правило, з парною кількістю пелюсток.

Як видно орнаментальні мотиви володіють певним сенсом. У них використовують тільки такі символічні знаки, які можуть принести удачу і добробут, захищають від можливих напастей і бід, приносять багатство, як духовне, так і матеріальне. У наш час багато хто не розуміє сенсу написів, переданих у візерункових зображеннях унікальних старовинних виробів.

Також цікавим елементом декору, якийносять здебільшого у спальні кімнат, є набійка - тканина з нанесеним вручну візерунком. Візерунок

Рис. 2 – Набійка / Heeltap

Більш складними за виготовленням, але схожими візуально, були витинанки. Це вирізані ножицями, ножем або витесані сокирою з паперу, деревини та інших матеріалів, ажурні або силуетні зображення, сюжетні та орнаментальні композиції. Вони використовувалися для оздоблення житла: розміщувалися на печі і стінах, навколо вікон, ними

прикрашали полиці з посудом і сам посуд. Зараз техніка виготовлення витинанок стрімко відроджується. Сучасні майстри з виготовлення цих прикрас розвивають і примножують старовинні народні традиції українських умільців: розширюють структуру композицій, наділяють новим сенсом їх художні межі.

Але унікальним явищем, справжньою перлиною українського хатобудування та візитною карткою Придніпровського регіону є петриківський розпис.

Петриківський розпис. Вважається, що петриківський розпис походить від селянського хатнього стінопису. Вкривати стіни розписом у різні періоди було притаманно для багатьох частин України, причому різні регіони мали свої особливості. Зовнішні стіни хат було прийнято розмальовувати наново кожної весни або двічі на рік. Окрім стін розписом вкривали побутові речі з дерева та інших матеріалів, особливо скрині, зокрема весільні. Пізніше виникли так звані «мальовки» - розписи на папері, які майстрині могли готувати задалегідь і прикрашати таким чином внутрішні стіни хат, не відвідуючи їх.

Орнаментальні розписи на стінах і папері були характерні для багатьох селищ Дніпровщини, проте найбільшого поширення та розвитку вони набули у Петриківці, яка і стала основним осередком петриківського розпису

Слобода Петриківка була заснована 1772 році переселенцями із запорозького поселення Курилівка.

Після ліквідації Запорозької Січі жителі Петриківки стали називатися «казенними». Саме тому петриківці ніколи не були кріпаками. Ця обставина сприяла розвитку народної творчості, а саме настільного орнаментального розпису.

Про визнання таланту петриківських майстрів свідчить той факт, що 5 грудня 2013 року петриківський розпис було включено до Репрезентативного списку нематеріальної культурної спадщини людства ЮНЕСКО.

Характерною особливістю петриківського розпису є переважання рослинних візерунків і створення передовсім фантастичних, небувалих у природі форм квітів, в основі яких лежить уважне спостереження місцевої флори, наприклад, «цибульки» або «кучерявки». Широке застосування в розписі мають мотиви садових і лугових квітів і ягід калини, полуниці та винограду. Характерним для візерунків є також зображення акантового листу, що його звать «папороттю», бутонів та перистого ажурного листя. Часто в «петриківці» використовується образ жар-птиці — міфічної істоти, що приносить небувале щастя.

Інструменти для розпису мають природне походження. Палички з паростків дерев, стебел болотних трав, саморобні пензлики з котячої шерсті (кошачки) та пальці самого майстра. Петриківський розпис у наші дні набуває все більшого розвитку.

Сучасні майстри, що працюють у цьому жанрі, збагачують його новою тематикою. Сучасний петриківський розпис активно розвивається та входить в моду у сфері традиційно-побутового, самодіяльного мистецтва і творчості художників-професіоналів.

25 вересня 2012 року сучасні майстри села Петриківка увічнили своє мистецтво 120-метровим вуличним розписом, який увійшов до книги Рекордів Гіннеса.

А вже 25 серпня 2014 року паркан колишньої дачі экс-президента України Віктора Януковича під Маріуполем увійшов у Книгу рекордів України. Представники національного реєстру виміряли довжину Петриківського розпису, яка прикрасила огорожу дачі Януковича в селищі Урзуф. У довжину вона становить 133 метра, ширина малюнка - 140 см. Забір розписала художниця Ольга Черьомушкіна.

Рис. 3 Паркан колишньої дачі экс-президента / Fence former summer resident of ex-president

Стало актуально прикрашати стіни петриківським розписом. Сучасні українці наносять вишивані орнаменти на стіни та меблі, а також викладають мозаїкою. Ярослав Галанта створив унікальну колекцію меблів в національному стилі. Особливість його роботи в тому, що майстер вишив візерунки кольоровими нитками через тисячі отворів на меблях. За таку оригінальну ідею колекція українського дизайнера отримала колосальний успіх на меблевій виставці в Мілані.

Голландська художниця Елін Пеллінкоф навіть запропонувала нескладні орнаменти, що імітують вишивку, для нанесення на стіни.

Рис. 4 Петриківський розпис у сучасній квартирі / Petrivka pairing in modern apartment

Петриківський розпис все більше і більше входить у моду та стає досконалішим. Якщо раніше неймовірними візерунками оздоблювали лише стіни, картини, скрині, то зараз ми бачимо мотиви петриківського розпису всюди.

Строкаті килимки, дерев'яні меблі, світлі стіни та багато предметів ручної роботи – основні особливості для оформлення осель нашої країни.

Інтер'єр наповнюють все цікавішими речами. Камін завжди вважався родинним вогнищем, яке оберігає родину та дарує тепло та затишок у кожній оселі.

Рис. 5 Електричний камін / Electric fireplace

Картинам приділяється особлива увага, тому що вона може принести в будинок як щастя, удачу, так і нещастя. Все залежить від того, що намальовано на ній і, де вона розташовується. Картини з петриківськими орнаментами є своєрідним оберегом дому, адже птахи, тварини, квіти, зображенні на них, уособлюють радість, щастя, благополуччя.

Рис. 6 Картини в сучасній квартирі / Picture in a modern apartment

Цікавими й оригінальними є новорічні іграшки, посуд, вазу для квітів та інші елементи інтер'єру, розписані петриківськими орнаментами.

Рис. 7 Новорічні прикраси / Christmas decorations

До того ж завжди приємно споживати їжу з гарного та охайного посуду. Та в деяких випадках його можна використовувати як деталь інтер'єру.

Рис. 8 Посуд / Dishes

Висновок

У моду сучасного житла знову повернулась українська національна символіка. Майстри стали більш професійними та почали успішно поєднувати модерн та українські народні елементи в декорі. Вдало з'єднанні стилі дарують комфорт та гарний естетичний вигляд оселі. Просторі, світлі кімнати, строкаті малюнки на стінах, витинанки та декоративні рушники у ванній кімнаті, а також петриківський розпис на прикрасах та посуді подарують справжній український колорит та неповторність нашим будинкам.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Вовк Х.В. Студії української етнографії та антропології. – К.: Мистецтво,1995, - 324с
2. Самойлович В.П. Народное архитектурное творчество Украины. – К.: Будівельник, 1980, - 344с.
3. Приберега Л.В. Народное зодчество Украины. –К.:Будівельник,1987, – 104с
4. Історія та традиції українського народного житла Придніпровського регіону – // Сакральні особливості інтер'єру та оздоблення української хати //, Євсеева Г. П., Єгорова В. С., м.Дніпропетровськ, ПДАБА,2016 – 117-119 с.
5. Вісник Придніпровської державної академії будівництва та архітектури – //Петриківський розпис – перлина народного мистецтва світового рівня», Євсеева Г. П.,//Настінний розпис як різновид декоративно-прикладного мистецтва/, Єгорова В., Черепанова А., Бедрик С., 58 с., Дніпропетровськ, ПДАБА,2013 – 55-57 с.
6. Данилюк А. Г. Українська хата / А. Г. Данилюк. – К. : Наук. думка, 1991. – 110 с.
7. Таранушенко С.А. [Текст] // Енциклопедія українознавства. У 10 т. / Головний редактор Володимир Кубійович. – Париж, Нью-Йорк: Молоде життя, 1954-1989

REFERENCES

1. Vovk H. V. Studii ukrainskoy etnografii ta antropologii.[Studio of Ukrainian Ethnography and anthropology] – К. : Mysteztvo, 1995 – 324
2. Samoylovich V.P. Narodnoe arhitekturnoe tvorchestvo Ukrainyi. – К.: BudIvelnik, 1980, - 344s.
3. Priberega L.V. Narodnoe zodchestvo Ukrainyi. –К.:BudIvelnik,1987, – 104s
4. Istoriya ta tradiziy ukrainskogo narodnogo zhytla Prydniprovskogo region – «Sakralni osoblyvosti interieru ta ozdoblennya ukrainskoi haty» [History and traditions of the Ukrainian people's housing Dnieper region – the "Sacred interior features and interior of the Ukrainian hut"] Evseeva G. P., Egorova, V. S., 117 p., Dnipropetrovsk, PDABA,2016
5. Visnyk Prydniprovskoy derzhavnoy akademii budivnyztva ta architektury - «Petrikivskiy rozpyz – perlina narodnogo mysteztva svitovogo rivnya», [Bulletin of Prydniprovsk state Academy of civil engineering and architecture – "Petrykivka painting – a gem of folk art, world-class"] Evseeva G. P., 55 p. – «Nastinnyu rozpys yak riznovyd dekoratyvno – prykladnogo mysteztva», ["Wall painting as a kind of decorative arts"]Egorova V., Cherepanov A., Bedrik S., 58 p. Dnipropetrovsk, PDABA, 2013
6. Danyluk A. G. Ukrainska hata [Tekst] / Danyluk A. G. – К. : Nauk. Dumka. 1991. – 110 с.
7. Taranushenko S.A. [Teks] // EntsiklopedIya ukraYinoznavstva. U 10 t. / Golovniy redaktor Volodimir Kublyovich. – Parizh, Nyu-York: Molode zhittya, 1954-1989

Стаття рекомендована до друку доктором наук державного управління, професором Євсеевою Галиною Петрівною та доктором філологічних наук, професором Поповським Анатолієм Михайловичем

Стаття поступила до редколегії 03.05.2017